

חַלֵּל עָלָיו שְׁבַת אֶחָת

"וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְׁבַת לְעֹשֹׂת אֶת הַשְׁבַת לְדֹרֶתֶם בְּרִית עוֹלָם" (שמות לא טז)

מסכת יוּמָא דֶּפֶה עֲמוֹדִים אֶבֶן¹
וכבר היה רבי ישמعال ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי מסדר² ורבי ישמعال בן של רבי אלעזר בן עזריה, מהלכין אחריהם. נשאלת שאלה זו בפניהם: מניין לפקוח נפש שודואה את השבת?

נענה רבי ישמعال ואמר: "אם במחתרת ימצא הגנב" (שמות כב א). ומה זה, שספיק על ממון בא ספיק על נפשות בא, ושפיקות דמים מטמא את הארץ ונורט לשכינה שתסתלק מישראל - ניתן להצילו בנפשו, קל וחומר לפקוח נפש שודואה את השבת.³ נענה רבי עקיבא ואמר: "וכי יוזד איש על רעהו ... מעם מזבחיך תיקחנו למות" (שמות כא יד). מעם מזבחיך ולא מעל מזבחיך. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שננו אלא להמית, אבל להחיות - אפילו מעל מזבחיך. ומה זה, שספיק יש ממש בדבריו ספיק אין ממש בדבריו, ועובדיה דוחה שבת - קל וחומר לפקוח נפש שודואה את השבת.⁴

נענה רבי אלעזר ואמר: ומה מילה, שהיא אחד ממאתיים וארבעים ושמונה איברים שבאים - דוחה את השבת, קל וחומר לכל גופו - שודואה את השבת.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: "את שבתאי תשמרו" (שמות לא יג) - יכול לכל? - תלמוד לומר: אך - חילק. רבי יונתן בן יוסף אומר: "כִּי קָדוֹשׁ הִיא לְכֶם" (שם יד) - היא מסורת בידכם, ולא אתם מסוריהם בידה. רבי שמואון בן מניסיא אומר: "וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְׁבַת" (שם טז) אמרה תורה: חלל עליו שבת אחת, כדי שישמר שבתות הרבה.⁵

אמר רבי יהודה אמר שמואל: אי הואי הtmp הtmp הtmp אמר ר' עדריפא מרידתו. ⁶ "זה כי בהם" (ויקרא יח ה) - ולא שימות בהם.⁷

שבת שלום מחלקי המים

¹ הפעם בחרנו להביא מדרש הילכה מהגמרא במסכת יוּמָא בנוסח של פיקוח נפש שודואה שבת. זה קשור גם למלחמות המכבים, זכור? ואם המדרש קצת קשה, אז כדאי מראש ללמידה לבד עם אבא או אמא (או סבא וסבתא).

² שהיה מסדר את המשניות לפני החכמים, היה זוכה משניות ובריותות בע"פ. ראה פירוש שטיינזלץ.

³ אדם שבא לגנוב במחתרת ויש אפשרות שהוא גם יכול לפגוע פיסית בבעל הבית, מותר לפגוע בו כדי למנוע את הגניבה, אפילו עד כדי הריגתו. הצלת הנפש של בעל הבית, דוחה את שפיקות דמים של הגנב (הבא להרוג השכם להרוגו). או בזודאי שהצלת נפש של חולה, למשל, תדחה את מצוות שבת שהיא קלה יותר משפיקות דמים.

⁴ מורידים כהן מעבודתו בשביל לתחת עדות להציל מישחו. אז אם עבדות בית המקדש נדחתת מפני פיקוח נפש, מן הדין שם שבת תידחה, משום שהשבת נדחתת מפני מפעני עבודת בית המקדש (שבת הוי מקבילים קרבעות ציבור: תלמידים ומוספים).

⁵ איך לומדים מהפסוק "וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְׁבַת" את הכלל "חלל עליו שבת אחת כדי שישמר שבתות הרבה"? קרא את הפסוק בלמאותו ושים לב למילה הראשונה והאחרונה של הפסוק, אולי שם הפתרון.

⁶ אילו הייתה שם, אומר ר' יהודה בשם שמואל, שהוא אשר חי הרבה התנאים שהבאנו את דבריהם עד כאן, הייתה אומר סיבה אחרת עדפה בהרבה.

⁷ ראה המשך הגמורא שם שהוא משבחת את הנימוק של ר' יהודה בשם שמואל ואומרת שהוא הטוב ביותר. ואנחנו יודעים מගמורות אחרות (סנהדרין עד ע"א) שהנימוק של "וחי בהם" קובל את עדיפות החיים, לא רק לגבי מצוות שבת, אלא לגבי כל מצוות שבתורה (חו"מ משולש - אילו הם?). ועוד, מהגמרא שלנו רואים שבת היא מקורה מיום אחד. עובדה שיש נימוקים מיוחדים מודיע פיקוח נפש דוחה שבת והתנאים לא הסתמכו על הפסוק "וחי בהם". מה לפ"ז דעתך היחיד בשבת?